

Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse taal- en letterkunde, 1987, p. 352-354.

Vergaderingen van 21 januari 1987

Toespraak bij de aanvaarding van het ambt van voorzitter voor 1987.

Toen wij een maand of drie geleden, op 15 oktober, in het peristilium van de Gentse universiteit ons eeuwfeest besloten en een beetje geestelijk aangeschoten uit elkaar gingen, moest ik op weg naar huis aan een Japanse haikoe denken:

Wanneer de mensen
na het vuurwerk naar huis gaan,
wat is het dan donker.'

Ons vuurwerk is inderdaad gedooft en we zijn weer het besloten genootschap geworden dat zich met de heilige ijver van reguleren, die de cultus van het Woord beoefenen, op zijn volgend honderdjarig bestaan voorbereidt. Ik heb, door mijn verkiezing tot voorzitter op de drempel van ons 2de saeculum, de onverwachte kans gekregen om de eerste steen te leggen van een hechtere constructie – en misschien hoort u me denken: reconstructie – die het de Academie mogelijk moet maken in de komende decennia haar aanzien en gezag te verstevigen. Laat ik u alvast zeggen dat ik vastbesloten ben om, met de hulp en medewerking van u allen, die kans niet te laten lopen. Als u 't goedvindt zou ik op de opties en verwachtingen, die ik omtrent het beleid in de min of meer nabije toekomst koester, zo dadelijk willen terugkomen.

Eerst zou ik toch nog even willen terugkeren naar het voorbije jaar en, niet omdat het gebruikelijk of gepast is, maar omdat de kaars ook voor stille martelaars moet branden, mijn bewondering en ontzag uitspreken voor het gigantische werk dat onze aftredende voorzitter Jan Deschamps en onze vaste secretaris met zijn medewerkers in het bewogen, openbare jubileumjaar hebben gepresteerd – ik zou bijna durven zeggen: voor de uitputtende gestrekte draf waarmee deze twee onvermoeibare trekpaarden in de bestuurstrojka mij hinkend en hortend hebben meegesleept. Ik zou beneden de waarheid blijven als ik beweerde dat ze hun mannetje hebben gestaan; ze hebben zonder meer hun vént gestaan. Ik heb van maand tot maand mijn bewondering voelen groeien voor de 'stevige greep' (en u hoeft daar niet alleen een figuurlijke betekenis aan te hechten) waarmee collega Deschamps de Academie om alle wakende en blinde klippen heeft geloodst. Zijn dynamisme, zijn enthousiasme en zijn optimisme hebben me waarachtig aangezwengeld en me op het idee gebracht om niet zonder enige overmoed nieuwe plannen en initiatieven uit te broeden. Ook onze vaste secretaris heb ik, ondanks zijn klachten over artritis en slapeloze nachten, als een taaie harddraver leren kennen. Tijdens mijn nauwere samenwerking met hem is het me onder meer duidelijk geworden waarom hij als vaste secretaris wordt aangesproken: je kunt in alle omstandigheden vast op hem rekenen. Ik hoop, en ik ben er zeker van, dat hij ook mij en onze nieuwe ondervoorzitter collega Keersmaekers in de loop van onze ambtsperiode met zijn bestuurlijke ervaring, zijn psychologisch doorzicht en zijn wijze, efficiënte adviezen zal willen bijstaan.

In één opzicht, dat moet me toch van het hart, heb ik in het feestelijke, in vele andere opzichten geslaagde jubileumjaar toch een krampje van teleurstelling moeten verwerken. Ik heb het met onze collega's Deschamps en Hoebeke hierover al eerder gehad en ik zou nu ook bij u allen mijn gemoed willen luchten en bij gelegenheid uw standpunten hieromtrent horen. Ik ben nl. vorig jaar, tijdens mijn contacten met de pers en geïnteresseerde buitenstaanders, tot de vaststelling gekomen dat onze Academie voor een groot deel van de buitenwereld een duister bestaan in de verborgenheid leidt en dat zelfs ingewijden in de literatuur in het beste geval een vaag besef hebben van haar doelstellingen en activiteiten. We hebben, en dat bevestigt eigenlijk wat ik al lang vermoedde, geen publiek profiel. Niet weinigen zijn geneigd de Academie te beschouwen als een exclusieve club, een soort vrijmetselaarsloge met een geheimzinnig ritueel dat zich achter gesloten deuren afspeelt.

Laat ik u hiervan slechts één voorbeeld onder vele andere geven. Op de persconferentie, die op 1 oktober door het bestuur in de Koningstraat werd belegd, ontmoette ik Gaston Durnez, u allen bekend als een goed geïnformeerd journalist met een levendige belangstelling voor de Vlaamse cultuur, inzonderheid voor de literatuur. Tot mijn verbazing gaf Durnez spontaan toe dat hij nog nooit een voet in de Academie had gezet en dat hij vrij lang had moeten zoeken alvorens terecht te komen. Ook bij andere aanwezige journalisten, kunstredacteurs van bekende dag- en weekbladen, constateerde ik eenzelfde onwetendheid, eenzelfde verwondering over wat ze te zien en te horen kregen. Ook bij heel wat schrijvers blijkt onze Academie buiten hun geestelijke horizon te liggen. Ik heb alle redenen om te veronderstellen dat onze vaste secretaris en onze toegewijde beheerder-secretaris, de heer Haeck, zich in dezen niets te verwijten hebben: de public relations worden door hen, binnen de mogelijkheden waarover ze beschikken, zeker niet verwaarloosd. Ik ben veeleer geneigd de kloof tussen ons Genootschap en de buitenwereld toe te schrijven aan een psychologische drempel die de meeste outsiders, uit schuwheid of misschien zelfs uit achterdocht tegen wat zij ten onrechte als een elitaire en door hoge wallen omringde intellectuele burcht beschouwen, maar moeilijk kunnen overschrijden.

Maar ik vind toch dat we hieruit hoe dan ook de passende conclusies moeten trekken, vooral omdat we ons in de democratische, op communicatie gerichte en door openheid gekenmerkte jaren tachtig zo'n imago – of liever: dit gebrek aan een imago – niet kunnen veroorloven. Ik veronderstel dat u het met me eens zult zijn, dat we moeten proberen daar iets aan te doen, dat we enkele muren moeten slopen en ons voortaan nadrukkelijker in de openbaarheid manifesteren. In verband hiermee zou ik enkele bescheiden suggesties willen doen.

We zouden bijv. een opendeurdag voor de pers kunnen organiseren, of een opendeurdag voor studenten, en dan denk ik in het bijzonder aan germanisten, die tot een bezoek aan ons genootschap zouden kunnen worden aangemoedigd en eventueel erop voorbereid door de hoogleraren onder onze leden. Het is overigens niet ondenkbaar dat sommige van deze germanisten ooit een zetel in de Academie zullen bekleden, wat een extra prikkel zou kunnen zijn voor hun deelneming aan zo'n opendeurdag. Onze collega Karel Roelandts vertelde ons onlangs dat hij in 1934 in schoolverband de Academie heeft bezocht. Het zou dus echt geen innovatie zijn als we de voordeur af en toe wat verder openzetten en de buitenwereld een blik in onze keuken gunden.

We zouden ook de formule van de literaire salons enigszins kunnen herzien en een beperkt aantal gasten, geïnteresseerde buitenstaanders, op deze zittingen kunnen uitnodigen. Indien ik goed ben ingelicht wordt deze formule overigens al sinds enkele jaren toegepast door onze zusteracademie in Brussel. Ik vind dit persoonlijk een voorbeeld dat navolging verdient.

Het komt er in feite op neer dat wij onze Academie een chirurgisch verantwoorde face-lift zouden moeten geven en bij dit plan, voor zover het uw goedkeuring wegdraagt, zou ik voornamelijk mijn collega's schrijvers en dichters willen betrekken, die méér dan andere leden een publiek imago hebben en als zodanig ons min of meer afbladderend blazen kunnen helpen opkleuren. Ik zou een beroep willen doen op hun 'esprit de corps' en ze willen vragen ons wat vaker met hun aanwezigheid te verheugen; ik geloof niet dat dit een onredelijk verzoek is in het licht van de vaststelling, dat ik sommige collega's literatoren sinds mijn verkiezing tot lid in 1975 hoogstens tienmaal hier heb gezien. Ik zou ze voorts willen vragen, ten einde zowel de Academie als onze vaste secretaris voor verdere vergrijzing te behoeden, ook wat vaker hun kruis te willen verschieten in de vaste commissies waartoe ze behoren. Het valt niet te ontkennen dat de literatoren (op enkele uitzonderingen na), vergeleken met onze permanent zaaïende en ploegende taalwetenschappers en literair-historici, over 't algemeen als 'werkende' leden niet zo'n goede beurt maken. Ik weiger ervan uit te gaan dat het ze aan inspiratie ontbreekt. Ik heb veeleer de indruk dat ze geïnfecteerd zijn door het gebrek aan geloof, hoop en liefde dat heel de moderne, scheppende literatuur met geestelijke verschrompeling bedreigt.

Ik heb me wel eens zitten afvragen – en ik ben in de positie om zo'n gewetensonderzoek ook op mezelf te betrekken – of hun afzijdigheid misschien niet iets te maken heeft met hun diep geworteld individualisme, met de instinctieve neiging om zich bij voorkeur 'in splendid isolation' buiten elk groepsverband te manifesteren. Wat er ook van zij, ik daag ze uit om mijn hypothese tegen te spreken door zich met meer overtuiging binnen onze eigen structuur te engageren.

Waarde collega's, ik zou nog aardig wat andere wensen, suggesties en grieven op tafel willen leggen, maar ik ben bang te zullen worden gedoodverfd ofwel als een paternalist ofwel als een utopist. Ik weet ook dat men geen ijzer met handen kan breken en dat men individuele menselijke vrijheden en opvattingen niet kan samenvoegen tot een homogene functie en nog veel minder tot een collectief élan. Laat ik volstaan met te zeggen dat ik hoop samen met u allen, in een geest van wederzijds vertrouwen en goede verstandhouding, iets te verwezenlijken, hoe weinig ook, dat bijdraagt tot de erkenning van de Academie als een gezaghebbend lichaam, en zo mogelijk als een lichtbaken, in een tijd van spraakverwarring en taalonmacht. Wat u van mij mag verwachten is een onvoorwaardelijke bereidheid en paraatheid om uw belangen te dienen en uw constructieve voorstellen te verdedigen. Wat ik van u verwacht is inspiratie zonder meer – de inspiratie die we nodig hebben om onszelf waar te maken en te vervullen, met respect voor het verleden en met geloof in de toekomst. Indien Maurice Ravel gelijk had en inspiratie niets anders is dan de beloning voor de dagelijkse arbeid, dan kan ik u alleen maar zeggen: collega's, allons-y, aan het werk.